

PETTERI HARJULEHTO

RIKU KLÉN

MIKA KOSKENOJA

ANALYYSIÄ REAALILUVUILLA

Gaudeamus

Copyright © 2023 Tekijät & Gaudeamus

Kuudes, uudistettu painos

Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 2014.

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Leena Kilpi

KL 51.3, K • UDK 51

ISBN 978-952-345-249-7

Painopaikka: Printon Trükikoda, Tallinna 2023

Sisällys

Mihin analyysiä tarvitaan?	7
Lukiosta yliopistoon	9
Mihin tarvitaan tarkkoja määritelmiä?	11
Kirjan rakenne	12
Luku 1. Reaaliluvut ja funktion määritelmä	15
1.1. Reaalilukujen kunta- ja järjestysaksioomat	15
1.2. Infimum, supremum ja täydellisyysaksiooma	18
1.3. Matemaattinen todistaminen ja induktio	23
1.4. Potenssi ja summamerkintä	25
1.5. Funktion määritelmä, injektio, surjektio ja bijektio	29
1.6. Trigonometrinen funktioiden geometrinen määritelmä	34
Osa 1. Raja-arvo	39
Luku 2. Lukujonon raja-arvo	41
2.1. Itseisarvo	41
2.2. Lukujonon raja-arvo	44
2.3. Monotoninen lukujono ja rajatta kasvaminen	49
2.4. Cauchyn yleinen suppenemisehto *	54
Luku 3. Funktion raja-arvo	57
3.1. Raja-arvon määritelmä ja perusominaisuudet	57
3.2. Toispuoleiset raja-arvot ja raja-arvo äärettömässä	63
3.3. Monotoninen funktio	67
Osa 2. Jatkuvuus ja derivoituvuus	71
Luku 4. Funktion jatkuvuus	73
4.1. Jatkuvuuden määritelmä	73
4.2. Bolzanon lause ja käänteisfunktion jatkuvuus	80
4.3. Funktion suurin ja pienin arvo	87
4.4. Tasainen jatkuvuus *	91
Luku 5. Funktion derivaatta	95
5.1. Derivaatan määritelmä	96
5.2. Funktioiden derivoituvuus ja ketjusääntö	102
5.3. Väliarvolause	109
5.4. Lipschitz-jatkuvuus *	116
5.5. Funktion ääriarvot	120
5.6. Konvekksisuus ja korkeamman kertaluvun derivaatat *	122

5.7. Newtonin–Raphsonin iteraatio *	131
Luku 6. Alkeisfunktiot	135
6.1. Irrationaaliluku eksponenttina	135
6.2. Eksponenttifunktio ja luonnollinen logaritmifunktio	137
6.3. Yleiset eksponentti- ja potenssifunktiot	141
6.4. Arkusfunktiot *	145
6.5. l'Hôpitalin säännöt *	148
Osa 3. Integrointi	157
Luku 7. Riemannin integraali	159
7.1. Ala- ja yläsummat sekä integroituvuus	160
7.2. Riemannin integroituvuusehto	166
7.3. Porrasfunktiot *	169
7.4. Riemannin summat *	171
7.5. Riemannin integraalin perusominaisuuksia	177
Luku 8. Integraalifunktio	185
8.1. Integraalifunktion määritelmä	185
8.2. Riemannin integraalin ja integraalifunktion yhteys	189
8.3. Integraalilaskennan väliarvolause *	198
8.4. Polun pituus *	201
8.5. Logaritmifunktion määrittely integraalin avulla *	206
Luku 9. Integroimistekniikoita	209
9.1. Integroiminen sijoituksen avulla	209
9.2. Osittaisintegrointi	212
9.3. Rationaalifunktioiden integrointi	214
Luku 10. Epäoleellinen integraali	221
10.1. Epäoleellisen integraalin määritelmä (tyypit I ja II)	221
10.2. Epäoleellisen integraalin ominaisuuksia	228
10.3. Ei-negatiivisen funktion epäoleellinen integraali	236
10.4. Integraalin itseinen suppeneminen	242
Osa 4. Funktiojonot ja funktioiden approksimointi	247
Luku 11. Funktiojonon tasainen suppeneminen	249
11.1. Rajafunktion jatkuvuus	249
11.2. Rajafunktion integroituvuus ja derivoituvuus	253
Luku 12. Taylorin ja Maclaurinin polynomit	261
12.1. Taylorin kaava	262
12.2. Yksikäsitteisyys	271
12.3. Sovelluksia	273
Osa 5. Sarjat	279
Luku 13. Sarjan suppeneminen	281
13.1. Suppenemisen määritelmä ja geometrinen sarja	281
13.2. Perustuloksia	287

13.3.	Majorantti- ja minoranttiperiaate sekä p -sarjat	292
13.4.	Muita suppenemistestejä sarjoille *	296
Luku 14.	Vuorottelevat ja manipuloidut sarjat	301
14.1.	Vuorottelevat sarjat ja itseinen suppeneminen	301
14.2.	Termien ryhmittely ja ehdollinen suppeneminen *	306
14.3.	Termien uudelleenjärjestäminen *	312
Luku 15.	Potenssisarjat	317
15.1.	Potenssisarjan määritelmä ja Abelin lause	317
15.2.	Suppenemissäteen määrääminen	322
15.3.	Sarjan tasainen suppeneminen	326
15.4.	Taylorin sarja	332
15.5.	Trigonometrinen funktioiden analyttinen määritelmä *	337
Liite A.	Joukko-opin merkintöjä	342
Liite B.	Arkhimedeen lause ja rationaalilukujen tiheys	344
Liite C.	Reaalilukujen jonokonstruktio	347
Liite D.	Lukujen π ja e irrationaalisuus	353
Liite E.	Jatkuva ei-missään derivoituva funktio	355
Liite F.	Binomisarja	358
	Kirjallisuutta	362
	Hakemisto	364
	Matemaattisia merkintöjä	368
	Kirjoittajat	369